

розвитку дитини під час сприймання природи – йдеться про “оживлення” слова, його наповнення конкретно-образним змістом; 3) актуальним завданням є порівняння виховних засобів виховання природою, розроблених В.О. Сухомлинським, із подібними засобами, які практикуються у школах Японії, де вихованню красою природи надають великого значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арманд Д. Нам и внукам. / Арманд Д. – М. : Мысль, 1966. – 252 с.
2. Дяченко Т. В.О. Сухомлинський про виховання у дітей бережливого ставлення до природи / Т. Дяченко // Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – Вип. 78 (1). – С. 72 – 75.
3. Кучай Т. Проблема екологічного виховання у творчості В.О, Сухомлинського та втілення його ідей в едукативний процес школи / Т. Кучай // Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – Вип. 78 (1). – С. 246 – 249.
4. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти. / Савченко О. Я. – К. : СПД Цудзинович Т.І., 2007. – 204 с.
5. Сухомлинський В. О. На нашій совісті – людина / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – 639 с.
6. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 1. – 654 с.
7. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 3. – 670 с.
8. Сухомлинський В. О. Як любити дітей / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – 639 с.

УДК 371.15:378.124(5)

О.В. Бобракова

Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С. Макаренка

ПРОФЕСІЯ ВИКЛАДАЧА В КОНТЕКСТІ ВИМОГ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ (АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКИЙ ВИМІР)

У статті аналізується досвід країн азійсько-тихоокеанського регіону щодо модернізації їх освітньої галузі з урахуванням глобалізації світового співтовариства; також проголошується, що професія викладача спрямована на розв'язання суспільних проблем і має на меті актуалізацію потенціалу знань, умінь і навичок особи в різних сферах життєдіяльності.

В статье анализируется опыт стран азиатско-тихоокеанского региона в плане модернизации их системы высшего образования с учетом глобализации мирового сообщества; также подчеркивается, что профессия преподавателя ориентирована на решение общественных проблем и предполагает актуализацию потенциала знаний, умений и навыков в разных сферах жизнедеятельности.

The author analyzes the experience of countries in the Asia-Pacific region in terms of modernization their systems of higher education in the globalization world community. The article stresses that the profession of teacher focuses on important public issues and aim to update knowledge and skills in different spheres of life.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що сьогодення характеризується глобальними змінами у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Сучасність зумовлює необхідність відповідати глобальному суперництву, прагнути успіху, накопичувати науковий потенціал і формувати навички працівників. Уряди багатьох країн уживають заходів щодо метою забезпечення економічного процвітання нації. Вони вважають систему вищої освіти ключовим чинником в умовах розвитку “економіки знань”. Університети є центрами підготовки висококваліфікованої робочої сили. Вони покликані розвивати науку для того, щоб країна посіла позицію лідера наукового прогресу, й орієнтовані на тісну співпрацю із промисловістю і торгівлею, як цього вимагає суспільство.

Аналіз актуальних досліджень. У сучасному суспільстві знання розглядаються як “первинний рушій національного економічного та соціального процвітання” [7]. Останнім часом зазнало змін також розуміння сутності та природи знань. Попередні грані вже не настільки стійкі та чіткі. М. Гіббонс у своїх дослідженнях щодо формування глобалізованої та диференційованої системи знань виокремив “знання другої форми” [9].

А. Гідденс у свою чергу вбачав у процесі глобалізації “те, як ми живемо” [6]. У цьому випадку рух характеризується як глобальна система комунікацій, знань і культури, рух людства, а також як торгівля товаром. М. Кастельс доводить, що розвинулась “нова економіка”, в якій глобальні мережі стали ключем до «економіки знань» [4]. Вплив на систему вищої освіти є значущим не лише тому, що вона посідає центральне місце в глобальній системі знань, але й тому, що вона також відіграє важливу роль у глобальних комунікаціях і культурному обміні.

П. Скотт вважає вищу освіту каталізатором прогресу [11], водночас Ф. Хуанг убачає у глобалізації потужний рушій, що впливає на систему вищої освіти [8].

Система освіти формує “важливі знання” та забезпечує міцний зв’язок із суспільством, яке часто використовує міждисциплінарні знання та знання “другої форми”, набуті у процесі співпраці зі значною кількістю освітніх закладів різних ступенів. Факт використання таких знань справляє прямий вплив на професію викладача.

Професія викладача, як і будь-яка, зазнає впливу глобальних змін у світі. Аналіз численних науково-педагогічних досліджень свідчить, що проблемам співробітництва та конкуренції в галузі вищої освіти приділяють увагу такі

дослідники, як М. Консідайн, Л. Леслі, С. Маргісон, С. Слотер та інші.

Проблема підготовки викладача до здійснення інноваційної освітньої діяльності була предметом наукових студій С. Сисоевої, В. Сластьоніна та ін. М. Шенкель досліджував статус самої професії викладача незалежно від певних її аспектів [7].

Мета статті – проаналізувати низку аспектів зв'язку професії викладача поряд із розв'язанням проблем суспільства відповідно до вимог глобалізованого ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Специфіка освітньої системи країн азійсько-тихоокеанського регіону мало досліджена вітчизняними науковцями. Тому доречно дати характеристику основним тенденціям освітньої політики цих країн.

Партнерство в галузі освіти між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, є надзвичайно актуальним. Зв'язки між країнами забезпечують міжнародні мережі та кроскультурне спілкування шляхом академічних обмінів, міжнародних конференцій і семінарів, міжнародних консультацій та заходів з контролю якості вищої освіти.

Реагуючи на такі зміни, заклади вищої освіти здійснили значні й тривалі реформи. Одним з аспектів, що справив значний вплив на академічну професію, стала потреба у доступі до світової вищої освіти. Це насамперед має змінити саму структуру вищої освіти у країнах, що розвиваються. Країна повинна мати "елітну" освітню систему, що дозволяла б 15% населення отримати вищий академічний ступінь і належну підготовку до роботи в органах управління різних рівнів; "загальна", або масова, система вищої освіти охоплює студентів, яких готують до технічної та спеціалізованої діяльності; "універсальна" орієнтована на 50% населення, які вирішуватимуть завдання соціального і технічного розвитку. Існує також так звана "змішана" система вищої освіти, що поєднує елементи елітної та масової. Вона характерна для сучасних Індії, Китаю, де актуальним є пристосування освітньої галузі до збільшення кількості осіб, які прагнуть здобути вищу освіту, і потреб технологічного розвитку [12, 3].

У таких країнах, як Індія, Індонезія, Бангладеш, Бірма, В'єтнам, Камбоджа і Пакистан доступ до вищої освіти мають лише 15% населення. Лише в Південній Кореї, Японії і Тайвані частка населення, яка має змогу здобути вищу освіту, дорівнює аналогічному показнику індустріально розвинених країн (35–

50%). Водночас Таїланд, Філіппіни та Сінгапур швидкими темпами підвищують кількість населення, що навчається, а статистика Китаю за 2006 рік свідчить, що країна навчає 23% населення [2].

Деякі економічно потужні азійські країни позиціонують себе як держави з економікою, що ґрунтується на знаннях. Закономірно, що вони вважають вищу освіту важливим чинником економічного поступу.

Принагідно треба зауважити прикметне явище, що його можна спостерігати в освітній галузі країн Азії. Йдеться про розширення приватного сектора освітніх послуг [1]. Певною мірою це пов'язано з проблемою фінансування, актуальною для всіх країн. Один із шляхів розв'язання зазначеної проблеми передбачає залучення коштів фізичних осіб, що дозволяє здійснювати оплату праці викладачів.

Уряди окремих азійських країн мають на меті створити дослідницькі університети світового рівня. Сьогодні цей рух очолює Китай [8]. У 1993 році було опубліковано “Засади реформування та розвитку освіти в Китаї”, де декларувались наміри країни створити мережу базових університетів і кілька університетів світового рівня, що спеціалізувались би на наданні якісних освітніх послуг і фундаментальній діяльності. Проект 211, що реалізовувався протягом 1996–2002 рр. з метою створення університетів світового рівня Пекін і Тсінгуа, передбачав фінансування 25 провідних університетів і підвищення якості викладання понад 300 ключових дисциплін. Відтоді усе більше вищих навчальних закладів спрямовують свої зусилля на покращання якості освіти та піднесення рівня наукових досягнень.

З огляду на постійний розвиток світової вищої освіти, професія викладача також постійно змінюється. Масовість вищої освіти спричиняє низку труднощів, пов'язаних насамперед із чисельністю студентського контингенту, потребою в мобільності викладачів, причому і в географічному сенсі, потребою в міждисциплінарному мисленні, що дозволяє розпізнавати актуальну наукову проблему. Викладачі теж повинні бути мобільними і знати, як ефективно співпрацювати.

Виокремлено й категорії викладачів, які поділяються на кілька груп: які працюють в елітних навчальних закладах; працівники масового сектора; викладачі державних університетів і приватних навчальних закладів; ті, які працюють за повним контрактом; частково зайняті до виходу на пенсію; з повними контрактами, але лімітовані у часі; на часткових контрактах, також ті,

чия праця оплачується погодинно. Науковці також поділяються за принципом своєї діяльності: власне викладачі й ті, хто провадить дослідницьку діяльність.

Іншим викликом системі освіти є трансформація викладання і навчання. Протягом останніх 10 років усе більша увага приділяється студенто орієнтованому навчанню, за якого викладач виконує роль організатора, допомагаючи студентам навчатися за власним графіком. Використання такої технології, зміцненої технічними та ресурсно орієнтованими навчальними матеріалами, змінює сутність взаємодії між викладачем і студентом.

Інша проблема більшості країн світу пов'язана зі статусом викладача [10]. У західних державах спостерігається зменшення прибутків, зниження престижу і соціального статусу викладача. Це пов'язано зі сприйняттям науки як "сфери впливу" винятково університетів, коли автономія науковців стає сумнівною. Цікаво й те, що таке явище не характерне для країн Азії, де науковці й досі мають високий статус у суспільстві, їх праця гідно поціновується і лише найкращі кандидати запрошуються до викладання в університетах.

Сама професія також змінилась. У більшості країн світу, включаючи деякі азійські, заробітна плата викладачів така, що вони змушені працювати додатково, а це призводить до зниження наукової продуктивності. Специфіка праці викладача в Азії визначається значним тижневим навантаженням (приблизно 20 годин) з великою кількістю лекцій, збільшенням чисельності студентських груп, необхідністю брати участь у роботі кількох лабораторій. А отже, зовсім мало часу залишається на наукові дослідження. Використання ІКТ часто лімітоване, крім того, плата за користування базами даних обмежує доступ до інформації.

В японських університетах працевлаштування є менш гарантованим, ніж у Європі. У Китаї ситуація дещо інша: викладачам надається постійна посада аж до виходу на пенсію. Вони також мають субсидію на житло і дешеву їжу. Індія протягом останніх років підвищила заробітну платню викладачам з урахуванням стажу. Роль викладачів розширилась й урізноманітнілась. Провідними видами їх діяльності стають лекції та наукові дослідження. Зараз звичайний викладач може брати участь у розробці наукових проектів, що фінансуються, створенні наукових колективів тощо.

Викладацька діяльність може бути пов'язана з розробкою програм E-learning і пошуком вакансій для студентів. Інший вид діяльності, що є обов'язковим для викладачів, передбачає їх участь у діяльності регіональних і

міжнародних органів, що опікуються політикою в галузі вищої освіти. Викладачі випускають журнали та працюють у видавничих радах, агенціях з оцінювання якості освіти, виступають зовнішніми екзаменаторами в інших університетах. Існує також спеціалізація академічного складу: молодші науковці викладають і проводять наукові дослідження, а старші беруть участь у розробці і налагодженні партнерських зв'язків з іншими університетами.

Оскільки сучасний викладач покликаний бути організатором навчальної діяльності студентів, то він повинен мати ширші можливості для підвищення власної кваліфікації. Обов'язковим для викладачів є, наприклад, стажування і практика з фаху, що передують викладацькій діяльності.

Ще однією тенденцією, пов'язаною із масифікацією вищої освіти та посиленням суспільних вимог до знань, стало глобальне збільшення чисельності магістрів і докторів наук. Протягом 1982–2005 років 153073 китайських науковців здобули ступінь доктора філософії. Кількість таких викладачів постійно зростає в кожному закладі. У 2005 році 349 університетів і 56 вищих шкіл здобули право присуджувати докторські ступені. У 30 університетах новою вимогою до викладацького складу є наявність подальшої постдокторської освіти [12, 8].

Триває обговорення питання щодо співвідношення між викладанням і науковими дослідженнями. Так, Р. Барнетт доводить, що викладання і дослідницька діяльність відрізняються, хоча й пов'язані зі знаннями [3]. Дослідження, здійснене Фондом Карнегі у 1991 – 1993 рр., дозволило виокремити дві групи викладачів вищих навчальних закладів: ті, які орієнтуються на викладання, й ті, які займаються наукою. Необхідне також горизонтальне і вертикальне розмежування професії викладача.

Отже, маємо підстави для певних висновків щодо особливостей академічної діяльності викладачів азійських країн, зумовлених викликами глобалізованого світу.

Сучасні університети покликані відіграти значну роль у майбутньому економічному і соціальному розвитку всіх країн, особливо тих, які переходять від застарілої економіки до економіки новітніх технологій і знань. А якість роботи університетів, у свою чергу, залежить від кадрового забезпечення навчального процесу.

Викладачі повинні усвідомити, що їх власні цілі збігаються з цілями навчального закладу і соціуму в цілому. В університеті ж потрібно створити

атмосферу сприяння фаховому зростанню академічних працівників в інтересах обох сторін. Звичайно, успішність функціонування університету залежить більшою мірою від статусу викладача в суспільстві.

Ефективність системи вищої освіти, орієнтованої на підготовку якісних дипломованих фахівців, визначається засадничими програмами. Деякі азійські країни впровадили або збираються впроваджувати системи контролю за якістю вищої освіти, які мають підтвердити її конкурентоспроможність на національному і світовому ринку освітніх послуг. Багато країн удаються до контролю за діяльністю приватних навчальних закладів. Контроль з боку уряду за діяльністю приватних коледжів повинен запевнити суспільство в якості освіти, яку вони надають, і покращанні умов навчання.

Кадрова політика ВНЗ має ґрунтуватись на засадах поціновування внеску всіх працівників у реалізацію стратегічних цілей навчального закладу. Працівники з частковою зайнятістю, неакадемічні адміністратори та інші категорії відіграють таку саму важливу роль, як і викладачі.

Університети повинні давати викладачам можливість працювати у міждисциплінарних групах як у межах університету, так і поза ним з метою розв'язання актуальних проблем суспільства. Така взаємодія дозволить оптимально використати потенціал академічних працівників. Університети повинні впроваджувати спеціальні процедури визначення обсягу навантаження. Викладачі ж мають підтримувати авторитет знань. Їх фаховий рівень повинен бути визнаний навчальним закладом та науковим колективом, де вони працюють. Чим вищий інтелектуальний рівень викладача, тим більше підстав вимагати від нього реалізації інноваційних підходів до розв'язання освітніх і наукових проблем. Також необхідно заохочувати тих викладачів, які здобувають науковий ступінь доктора.

Сутність академічного фаху може змінюватись залежно від стилю управління вищим навчальним закладом. Університет, що має потужне управлінське ядро [5], може бути зразком для освітніх закладів, що прагнуть успішно існувати у договірному середовищі.

Висновки. Азійсько-тихоокеанський регіон уже зарекомендував себе як такий, що усвідомлює важливість професії викладача і шукає шляхи її вдосконалення. Для освітньої галузі цього регіону властива увага до піднесення якості освітніх послуг за рахунок оптимізації умов навчання й утвердження високого суспільного статусу викладача. Майбутнє планети із часом значною

мірою залежатиме від азійських країн, а здатність кожної з них відіграти свою роль у глобалізованому світі визначатиметься не в останню чергу якісним кадровим забезпеченням вищих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Agarwal P. Private Higher Education in India: Status and Prospects / P. Agarwal // The Observatory on Borderless Higher Education. – London, 2007.
2. Altbach P. G. Tradition and Transition: The International Imperative in Higher Education [Електронний ресурс]. – Chestnut Hill, Mass, USA, Center for International Higher Education, Boston college and Sense Publishers, 2007. – Назва з титул. екрана.
3. Barnett R. Improving Higher Education: Total Quality Care / R. Barnett // Buckingham UK : SRHE and Open University Press, 1992.
4. Castells M. Materials for an exploratory theory of the network society / M. Castells // British Journal of Sociology. – 2000. – Vol. 51. – № 1.
5. Clark B. R. Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation. / Clark B. R. – Oxford : Pergamon, 1998.
6. Giddens A. The Consequences of Modernity / A. Giddens // Stanford University Press. – 1990.
7. Henkel M. Can academic autonomy survive in the knowledge society? A perspective from Britain / M. Henkel // Higher Education Research and Development. – 2007. – Vol. 26. – №1. – P. 87 – 99.
8. Huang. F. 'Globalization and changes in Chinese higher education' // Arimoto A. [Електронний ресурс]. – Huang F. and Yokoyama K. (eds) op. cit., 2005. – P. 67 – 77. – Назва з титул. екрана.
9. 'Mode 2' Revisited: The New Production of Knowledge / [Michael Gibbons, Camille Limoges, Helga Nowotny, Simon Schwartzman, Peter Scott and Martin Trow] // The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies – 1994. – Режим доступу:
http://www.prescott.edu/faculty_staff/faculty/scorey/documents/NowotnyGibbons2003Mode2Revisited.pdf.
10. Musselin C. 'Transformation of academic work: facts and analysis' // Kogan M. and Teichler U. (eds) [Електронний ресурс]. – Key Challenges to the Academic Profession, Paris and Kassel, UNESCO Forum on Higher Education, 2007. – Назва з титул. екрана.
11. Scott P. (ed.) The Globalization of Higher Education / P. Scott // Open University Press. – Buckingham, 1998.
12. ЮНЕСКО [Електронний ресурс]/ –Режим доступу:
http://portal.unesco.org/education/en/files/54186/11889176235Heather_Eggins.pdf / Heather_Eggins.pdf.